

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 21/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä marraskuuta 2014 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 216/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen, oikeusministeriö
- kärjätuomari Mia Sundström, Helsingin kärjäoikeus
- asianajaja Petri Impola, Suomen Asianajajaliitto.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
- Pohjois-Suomen maistraatti.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla. Laki korvaisi Suomen ja ulkomaan viranomaisen yhteistoiminnasta oikeudenkäynnissä sekä ulkomaan tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annetun lain vuodelta 1921. Esityksessä ehdotetaan myös kumottaviksi ja muutettaviksi eräitä kansainvälistä oikeusapua koskevia erillislakeja ja asetuksia.

Uusi laki sisältäisi yleiset säännökset oikeusavun antamisesta ja pyytämisestä sekä näitä täydentäviä säännöksiä esimerkiksi asiakirjojen tiedoksiannosta ja todisteiden vastaanottamisesta

vieraassa valtiossa. Lakiin ehdotetaan myös otettaviksi säännökset vieraan valtion tuomioistuimen antaman tuomion tai päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Suomessa.

Säännös ulkomaalaisten asianosaisten oikeudesta yleiseen oikeusapuun haettaessa vieraan valtion tuomioistuimen päätöksen määräämistä täytäntöönpanokelpoiseksi ehdotetaan siirrettäväksi oikeusapulakiin.

Uudistuksilla nykyaikaistettaisiin ja selkeytettäisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä kansainvälisestä oikeusavusta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.

Laki olisi toissijainen. Sitä sovellettaisiin, jollei muusta laista, Euroopan unionin lainsä-

dännöstä tai Suomea sitovasta kansainvälisestä sopimuksesta muuta johdu. Lain säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin edellä mainittua lainsäädäntöä ja sopimuksia täydentävästi.

Ehdotetut lait on tarkoitettut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Kansainvälinen oikeusapu on yhä jokapäiväisempää valtioiden viranomaisten välistä yhteistyötä asioissa, joissa erilaisten prosessitoimien suorittaminen muussa kuin oikeusapua pyytävän oikeusviranomaisen valtion alueella on tarpeen. Maailman kansainvälistyessä myös tuomioistuinasiat, joissa on kansainvälisiä liittymiä, ovat lisääntyneet. Kansainvälisiä yleissopimuksia ja muita instrumentteja on tullut kaiken aikaa lisää. Vaikka yleissopimuksia on uusittu, kansallinen lainsäädäntö pohjautuu pääosin 1920-luvulla valmisteltuun lainsäädäntöön. Eduskunta kiinnitti jo 1970-luvulla huomiota kansainvälistä oikeusapua koskevan lainsäädännön puutteisiin. Lakiehdotuksen tavoitteena on saattaa voimaan nykyaikaiset, yhtenäiset ja lainkäytön käytännön tarpeista lähtevät säännökset kansainvälisestä siviili- ja kauppaoikeudesta.

Siviilioikeuden alalla suuri osa Suomea koskevasta kansainvälisestä normistosta tulee Euroopan unionista. Kansainvälisiä sopimuksia ja EU-lainsäädäntöä on kuitenkin tarpeen tukea ja täydentää kansallisilla säännöksillä. Valtioiden välisissä suhteissa on aina noudatettava sitä järjestelmää, johon juuri kysymyksessä olevan valtion kanssa on sitouduttu. Lakiehdotuksessa onkin nimenomainen säännös siitä, että vieraan valtion tuomioistuimen antama päätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön Suomessa vain, jos siitä on erikseen säädetty laissa tai sovittu vieraan valtion kanssa.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella lakivaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakieh-

dotuksen hyväksymistä seuraavin muutosehdotuksin.

Oikeusapupyynnön muoto ja sisältö

Hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen 5 §:ssä säädetään vieraan valtion viranomaisen Suomen viranomaisille tekemän oikeusapupyynnön muotoa ja sisältöä koskevista vaatimuksista. Oikeusapupyynnön tekemisessä ei olisi tarpeen noudattaa tietyssä laissa säädettyä muotoa. Tavoitteena on myös keventää oikeusavun muotovaatimuksia vastaamaan nykyaikaista viestintätekniikkaa ja mahdollistaa pyynnön tekeminen muun muassa sähköpostitse. Oikeusapupyynnön on pykälän 1 momentin mukaan tehtävä kirjallisesti. Pyyntö voidaan lähettää myös sähköisenä viestinä. Suullisesti tehtyä pyyntöä ei hyväksytä. Jos sähköisesti lähetetyn pyynnön tai siihen liittyvän asiakirjan oikeaperäisyydestä on epäselvyyttä, voidaan edellyttää, että pyyntö vahvistetaan vielä kirjallisesti. Jotta säännöksen sisällöstä ei synny epäselvyyttä, lakivaliokunta ehdottaa sen sanamuodon selkeyttämistä.

Kulukorvaukset

Hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen 25 §:n säännös koskee todistajalle tai muulle tuomioistuimeen oikeusapupyynnön perusteella saapuvalle maksettavia kulukorvauksia. Säännöksen tavoitteena on selkeyttää kulu- vastuiden ja korvauksien maksamista. Pykälän 1 momentin mukaan toisen valtion oikeusapupyynnön perusteella tuomioistuimeen saapuvalle on oikeus pyynnöstä saada valtion varoista kohtuullinen korvaus matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä. Yleensä riita-asiain oikeudenkäynnissä todiste-

lusta aiheutuvia kuluja ei korvata valtion varoista. Todistelusta johtuvat kulut, esimerkiksi todistajille maksetut kulukorvaukset, ovat korvattavia oikeudenkäyntikuluja, jotka asianosainen, joka häviää juttunsa, on oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n mukaan velvollinen korvaamaan vastapuolelle. Todistelun vastaanottamisesta aiheutuneita kuluja ei yleensä korvata valtion varoista myöskään sellaisessa riita-asiassa, joka on vireillä vieraan valtion tuomioistuimessa.

Kansainvälisessä oikeusaputilanteessa todistajalla tai henkilöllä, joka on esimerkiksi velvollinen toimittamaan asiakirjan tuomioistuimeen, on usein hankalampaa pyytää ja saada korvausta hänelle aiheutuneista kuluista asianosaiselta. Kansainvälinen oikeusapu on pääsääntöisesti viranomaisten välistä yhteistyötä. Oikeusapupyynnön toimeenpanosta aiheutuneista kuluista ei pääsäännön mukaan perittäisi korvausta pyynnön tehneeltä valtiolta. Lakivaliokunta pitääkin kohtuullisena, että oikeusapupyynnön perusteella tuomioistuimeen saapuvalla maksetaan poikkeuksellisesti kulukorvaukset valtion varoista. Lisäksi valiokunta ehdottaa pykälään lisättäväksi *uuden 3 momentin*, jonka perusteella oikeusapupyynnön täyttäneen tuomioistuimen tulee kirjata pöytäkirjaan oikeusapupyynnön perusteella tuomioistuimeen saapuvan korvauspyyntö ja välittää se oikeusapua pyytäneen vieraan valtion viranomaiselle. Korvausvastuu määräytyy aina oikeudenkäyntivaltion lain mukaan.

Kuluvastuita koskevien säännösten selkeyttämiseksi lakivaliokunta katsoo, että myös hallituksen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen 26 §:n oikeusapupyynnön tekemisestä päättämisestä koskevaan säännökseen tulee lisätä *uusi 2 momentti* koskien tilannetta, jossa vieraan valtion tuomioistuin täyttäessään Suomesta tehtyä oikeusapupyyntöä edellyttää korvausta sille aiheutuvista kuluista esimerkiksi videoyhtey-

den järjestämiseksi. Tällöin kulukorvaukset maksettaisiin valtion varoista. Jos oikeusapupyynnön esittämisestä on päättänyt viranomaisen, kulut jäisivät valtion vahingoksi. Jos pyyntö on esitetty asianosaisen tahdosta ja jos korvaukset olisivat huomattavat, tuomioistuin voisi harkita, että oikeusavun pyytämistä esittäneen asianosaisen tulee korvata valtiolle aiheutuneet kulut kokonaan tai osittain. Säännös olisi siten myös yhdenmukainen neuvoston asetuksen (EY) N:o 1206/2001 kanssa. Asetuksen mukaan oikeusapupyynnön tehnyttä tuomioistuinta voidaan pyytää korvaamaan asiantuntijalle tai tulkille maksetut palkkiot sekä tuomioistuimen pyytämän erityismenettelyn noudattamisesta aiheutuneet kulut.

Asiakirjan vahvistaminen

Lakiehdotuksen 29 §:ssä säädetään siitä, millä taholla olisi oikeus vahvistaa oikeaksi nimikirjoituksia, todistuksia tai muita asiakirjoja. Säännösehdoituksen mukaan nimikirjoitukset ja asiakirjat voisi oikeaksi vahvistaa joko käräjätuomari tai julkinen notaari. Jotta ehdotuksen sanamuoto olisi selkeä ja yhdenmukainen muun muassa julkisesta notaarista annetun lain kanssa, lakivaliokunta ehdottaa säännöksen sanamuodon selkeyttämistä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että 2.—4. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1—4 §
(Kuten HE)

2 luku

Oikeusavun antaminen

5 §

Oikeusapupyynnön muoto ja sisältö

Vieraan valtion viranomaisen Suomen viranomaiselle osoittama oikeusapupyyntö tehdään kirjallisesti. Pyyntö voidaan lähettää myös sähköisenä viestinä. Jos *sähköisenä viestinä lähetetyn* pyynnön tai siihen liittyvän asiakirjan oikeaperäisyydestä tai sisällöstä syntyy epäilystä, voi oikeusministeriö tai viranomainen, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu, edellyttää, että pyyntö vahvistetaan tarvittavilta osilta kirjallisesti. Jos oikeusapupyyntö koskee asiakirjan tiedoksi antamista, pyyntö on tehtävä kirjallisesti ja siihen on liitettävä tiedoksi annettava asiakirja. Oikeusapupyyntöä ja siihen liittyviä asiakirjoja ei tarvitse laillistaa, ellei siihen ole erityistä syytä.

(2—4 mom. kuten HE)

6—12 §
(Kuten HE)

3 luku

Oikeusavun antaminen asiakirjan tiedoksiantossa

13—17 §
(Kuten HE)

4 luku

Oikeusapupyyntö asiakirjan tiedoksi antamiseksi

18 ja 19 §
(Kuten HE)

5 luku

Oikeusavun antaminen todisteiden vastaanotamisessa

20—24 §
(Kuten HE)

25 §

Kulukorvaukset

Sillä, joka on *velvollinen* saapumaan vieraan valtion oikeusapupyynnön perusteella tuomioistuimeen, on oikeus pyynnöstä saada valtion varoista kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä siten kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa

laissa (666/1972) säädetään. Asianosaisten kustannuksia ei korvata valtion varoista.

(2 mom. kuten HE)

Henkilö, joka on velvollinen vieraan valtion oikeusapupyynnön perusteella saapumaan tuomioistuimeen kuultavaksi tai täyttämään muun oikeusapupyynnössä tarkoitetun toimen, voi pyytää oikeudenkäynnin asianosaiselta korvausta pyynnön täyttämiseksi aiheutuneista kuluista ja kustannuksista. Oikeusapupyynnön täyttämisestä vastaavan tuomioistuimen on tällöin kirjattava esitetty korvauspyyntö ja välitettävä se oikeusapua pyytäneelle viranomaiselle. (Uusi 3 mom.)

6 luku

Oikeusapupyyntö todisteiden vastaanottamiseksi

26 §

Oikeusapupyynnön tekemisestä päättäminen

(1 mom. kuten HE)

Jos vieraan valtion viranomaisen edellyttää oikeusapupyynnön täyttämiseksi sille aiheutuvien kustannusten korvaamista, nämä korvaukset maksetaan valtion varoista. Jos oikeusapupyyntö on tehty asianosaisen pyynnöstä ja korvaukset ovat määrältään huomattavat, tuomioistuimien voi harkintansa mukaan velvoittaa oikeusapupyynnön tekemistä pyytäneen asianosaisen korvaamaan valtiolle aiheutuneet kulut kokonaan tai osittain. (Uusi 2 mom.)

27 §
(Kuten HE)

7 luku

Oikeusavun antaminen muun kuin viranomaisen pyynnöstä

28 §
(Kuten HE)

29 §

Asiakirjan vahvistaminen

Käräjätuomari tai julkinen notaari vahvistaa oikeaksi 28 §:ssä mainittuun tarkoitukseen tarvittavia *allekirjoituksia*, todistuksia ja muita asiakirjoja.

(2 mom. kuten HE)

8 luku

Tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano

30—35 §
(Kuten HE)

9 luku

Erinäiset säännökset

36 ja 37 §
(Kuten HE)

LaVM 21/2014 vp — HE 216/2014 vp

Helsingissä 28 päivänä tammikuuta 2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Anne Holmlund /kok	Kristiina Salonen /sd
	Arja Juvonen /ps	Jani Toivola /vihr
	Johanna Ojala-Niemelä /sd	Kari Tolvanen /kok
	Aino-Kaisa Pekonen /vas	Ari Torniainen /kesk
	Jaana Pelkonen /kok	Kaj Turunen /ps
	Arto Pirttilahti /kesk	Peter Östman /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä.